

УДК 35.01

I. M. КАРМЕЛЮК

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ЯК ЗАПОРУКА ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВОЮ ВЛАСНИМ ГУМАНІТАРНИМ КАПІТАЛОМ

Розглянуто взаємодію людини як інтелектуального суб'єкта з інформаційним простором, що породжує нові інформаційні технології.

In clause it is opened essence features of development of humanity capital of our country is connected with necessity of making up the strategy of govern management on information fields, using information, using the only electronic system of government.

Ключові слова: структурованість інформаційного простору, гуманітарний капітал, простір гуманітарного капіталу, функції управління, замкненість процесу управління, єдина електронна система інформації.

Сучасні процеси, які відбуваються в суспільному розвитку, спонукають до перегляду ролі і місця органів державного управління у формуванні гуманітарного капіталу країни, напрямів його розвитку, використанні його надбань. Надзвичайно сильний вплив геополітичного простору на внутрішній устрій та інформаційне наповнення має бути врахований при стратегічному плануванні формування гуманітарного капіталу.

Часом теоретики та практики державного управління приділяють багато уваги саме процесам організації менеджменту, не враховуючи інформаційну складову. Планування як стратегічне, так і короткострокове, сильно залежить від інформаційних потоків, джерел, мереж, самого ставлення до важливості наданої інформації.

Важливим також є розуміння замкненості циклу формування інтелектуального капіталу, використання для подальшої стратегії його ж розвитку.

Необхідним для суспільного розвитку є розуміння вирішення питання щодо розробки структурної та математичної моделі державного управління гуманітарним капіталом із використанням інформаційних технологій.

Визначення простору гуманітарного капіталу в рамках поставленого завдання обумовлене необхідністю доказу замкненості процесу, його системності та необхідністю встановити кінцеві орієнтири для вирішення проблеми.

Перспективи розвитку інформаційного глобального простору як нового якісного етапу людства – проживання в новій гуманітарно-інформаційній цивілізації – відбито в наукових працях таких учених, як Н. Хартман, А. Тоффлер, С. Макаренко, Г. Почепцов, О. Литвиненко, Є. Макаренко у монографії “Європейська

інформаційна політика” зазначила, що “складовою частиною нового суспільства визначають інформаційну економіку, що приходить на зміну індустріальній, а поява нових інформаційних технологій порівнюється з індустріальною революцією минулого [1]”. За її словами, “ознаками такої економіки є інтелектуальна економіка, економіка знань [Там же]”. Не можна переоцінити значущість інформаційної економіки для розвитку гуманітарного капіталу на індивідуальному, організованому та на глобальному рівнях. Але недостатньо це усвідомлювати, необхідно використовувати ці знання для управління процесом регулювання гуманітарним капіталом.

Якщо раніше головним механізмом, який зумовлює економічне зростання як у межах геоeкономіки, так і в окремій країні, була стійкість економічної системи [2], то зараз головною стратегією переходу держави до розвинутих є стратегія приєднання до глобального інформаційного простору, метою чого є використання гуманітарного капіталу інших держав та пропозиція на світовому ринку надбав власного гуманітарного капіталу.

Важливими є дослідження із стратегічного управління – А. Томпсона, Г. Мінцберга, А. Чандлера та ін., головні концепції яких були як управлінські, так і філософські. Сучасні виклики розвитку суспільства спонукають все більше акцентувати увагу на взаємодії інформаційної сфери та державного управління.

Необхідно зазначити, що проблемі впливу розвитку інформаційного простору на прийняття управлінських рішень стосовно розвитку гуманітарного капіталу країни приділялось недостатньо уваги. Недослідженими виявилися питання взаємодії глобальних інформаційних процесів та управлінських рішень щодо примноження та розвитку гуманітарного капіталу.

Метою цієї роботи є показати взаємозв’язки між прийняттям державних рішень і розвитком глобального інформаційного простору, взаємодію людини як складової інтелектуального капіталу і самим інтелектуальним капіталом, а також акцентувати на необхідності врахування інформаційної складової у прийнятті як стратегічних, так і короткострокових управлінських рішень при формуванні гуманітарного капіталу.

Головним механізмом реалізації державної політики будь-якого спрямування є використання інформації, як інформаційних джерел, так і інструментарію її розповсюдження. На жаль, і до сьогодні інформаційним простором, джерелами та інструментами найчастіше виступають засоби масової інформації з плітками, перебільшеннями, непоінформованістю. ЗМІ є лише невеликою складовою інформаційного простору. Підходи до вирішення загальних проблем державної політики України у сфері ЗМІ щодо формування державної інформаційної політики викладені у роботах О. Литвиненка, Є. Макаренка, А. Москаленка, Г. Почепцова, О. Сосніна, В. Іванова та ін.

Перш за все, необхідно виявити, яким чином формується система державних рішень, як доводиться інформація до вищого керівництва, пересувається між відомствами, доходить до суб’єктів виконання. Це і “усна творчість”, і “телефонне право”, і паперові носії, і засоби масової інформації

(наприклад, чутки про відставку деяких посадових осіб, виклики до Генеральної прокуратури, попередні рішення про підвищення тарифів для вивчення реакції різних категорій людей та ін).

Останнім часом в усьому світі, в тому числі і в Україні, багато уваги приділялось створенню електронних урядів, які дають можливість користуватись інформацією лише в електронному вигляді – так, як це зроблено у Швеції, Естонії, Сполучених Штатах Америки, Республіці Чехії тощо. Перевагами електронних носіїв є і швидкість доступу до інформації, і зручність користування проектами рішень під час засідання Уряду, відсутність необхідності великої кількості паперу та людей, які наповнюють ці папери змістом чи переносять їх із кабінету до кабінету. Але найголовніші переваги – це прозорість прийнятих рішень, неможливість приховування податкової інформації, неможливість використання фінансів не за цільовим призначенням, можливість ознайомлення з вибором варіантів проектів перед виділенням на них бюджетних коштів, ознайомлення з реальними показниками національних здобутків, реальним станом гуманітарного капіталу та зі складовими його розвитку.

В Україні відсутній єдиний інформаційний простір, процес його створення йде повільно і безсистемно, особливо це стосується формування єдиної електронної системи інформації між відомствами, міністерствами, вищими навчальними закладами, бібліотеками, науковими інститутами та Академією наук. Саме ці складові мають сформувати першочерговий список електронної системи інформації України, тому що основою упорядкування розвитку гуманітарного капіталу країни є можливість володіння інформацією щодо минулого, сучасного та майбутнього в повному обсязі та найвищій доступності.

Архаїчним здається зараз копання у бібліотеках під час пошуку необхідної інформації при наявності розроблених систем Internet-2 та Internet-3 у Сполучених Штатах Америки. Людина там спрямовує всі свої творчі зусилля не на примітивний пошук інформації та її копіювання, а на створення нових розробок, винаходів, використовуючи електронні носії у себе вдома або на робочому місці.

Тому одним із першочергових завдань державного управління є створення електронних баз даних, електронних бібліотек, дисертацій, даних патентних бюро, відхід від рутинних методів обробки інформації, нераціональне використання людських ресурсів. Вирішення такого завдання допоможе впорядкувати і прискорити суспільний розвиток, допоможе правильно зорієнтуватись експертам державних управлінських структур у потоці інформації, допоможе небайдужим і талановитим громадянам долучитися до створення та розвитку гуманітарного капіталу України.

Інформаційні технології спроможні відтворити складні управлінські завдання, виконати такі свої функції, як аналітичну, прогнозування, функцію стратегічного та тактичного планування, функції контролю та функцію моделювання. Це універсальний, інтелектуальний інструмент, який водночас вимагатиме і нових підходів до підготовки та виховання управлінських кадрів – кадрів, здатних на кваліфікований вибір такого інструменту, який спроможний поставити та виконати завдання, які стоять перед суспільством.

Людина є центральною фігурою системи простору гуманітарного капіталу – ключовий суб'єкт, який породжує або відтворює інтелект, і в той же час суб'єкт, який використовує (споживає) інтелектуальний (гуманітарний) капітал.

Людина як суб'єкт здатна створювати інтелектуальний інструмент – математичні формули, правила, систематизувати підходи до вирішення економічних і гуманітарних проблем, моделювати процеси. Водночас людина є неперевершеним інтелектуальним інструментом, з її набором математичних, аналітичних, гуманітарних здібностей, здатна до самовдосконалення, здатна до управління, до постановки завдання, до його виконання.

Інформаційні технології, як продукт інтелекту та водночас як інструментарій, спрямований на розв'язання будь-яких завдань суспільства, вимагають напрацювання технологій аналізу інформації. Технології аналізу, в свою чергу, як складова інтелектуального процесу, ведуть за собою вдосконалення технологій прогнозування розвитку тих чи інших суспільних процесів, у тому числі економічних, інтелектуальних і політичних. Технології прогнозування дозволяють державним управлінням більш детально відслідковувати глобальні процеси розвитку подій у світі та у країні, упереджуючи негативні наслідки (стагнація, фінансові кризи, розвиток корупції, військові конфлікти). Наслідком таких прогнозів мають стати вдосконалені технології стратегічного планування. Технології стратегічного планування окреслять тактичні завдання місцевого управління: чи то розвиток освіти з її тестуванням, чи то висівання рапсу наступного року у Херсонській області тощо. Технології тактичного планування дадуть можливість удосконалити технології виконання, тобто безпосередньо посилити місцеву владу, дати їй додаткові важелі впливу разом зі збільшенням бюджету. Технології виконання поведуть за собою розвиток нових технологій контролю за виконанням рішень як місцевої, так і загальнодержавної влади. Технології контролю підвищать рівень культури споживання, дадуть поштовх розвитку новим технологіям споживання – інформаційному, комунікативному, on-line тощо [1]. Технології споживання спричинять новий спалах інтелектуальних здібностей людини як центральної фігури зазначеної системи. Адже не можна заперечити той факт, що рівень розвитку дітей минулого сторіччя і нинішнього суттєво відрізняється, адже технології дещо інші – наявність телевізора, мобільного телефону, інтернету значно пришвидшило процеси отримання інформації, значно збільшило її обсяг.

Таким чином проілюстровано циклічність обігу інтелекту від людини до людини. Цей цикл і можна назвати простором гуманітарного капіталу.

Усвідомлення закономірностей розвитку як суспільних відносин, так і факторів накопичення інформаційного досвіду допомогло б використовувати більш раціональні підходи до відтворення гуманітарного капіталу, пришвидшити його розвиток.

Сама людина як неодмінна складова гуманітарного капіталу є і його споживачем, і неперевершеним інструментом, бо людина спрямовує свої дослідження, сама обирає методи цих досліджень, використовує науково-аналітичні прийоми, визначає

напряму їх використання. Через те об'єктивність чи суб'єктивність вибору цілком залежить від поінформованості суб'єкта, який мусить піднятися над упередженостями, забобонами, прийнятими догмами. Лише створення глобального інформаційного простору дасть змогу вирішити цю проблему.

Першими кроками використання створюваного інформаційного простору могли б стати вдосконалення державного управління, автоматизація законотворення; розвиток системи освіти, гуманітарних та інформаційних технологій, систем стандартизації і сертифікації тощо. Достатньо навести приклад щодо системи розробки нових законопроектів у Сполучених Штатах Америки. Цим процесом не опікуються депутати чи сенатори. Від них вимагається лише ідея, натяк на проблему, завдання, поставлене виборцями округу. Далі аналітичну, дослідницьку, юридичну роботу за них виконує відділ, підпорядкований Бібліотеці Конгресу США. І у розпорядженнях фахівців цього відділу – повний набір інформаційно-довідкових матеріалів.

Що таке система взагалі – це, перш за все, повна взаємодія складових, які необхідні та достатні для створення цієї системи. Кожний з елементів визначає характер взаємодії з іншими елементами, без кожного з них система не має цілісності та суті. Так, наявність структурованого інформаційного простору породжує нові інформаційні технології, що обумовлює виокремлення якісно нового інтелектуального інструменту, який з'явиться в результаті перебудови системи освіти, зміни підходів до створення високоінтелектуальних кадрів. Інтелектуальний інструмент – це не просто набір навичок і знань, це новий погляд на аналітику та прогнозування, нове ставлення до напрацювань стратегічного характеру. Тобто цей процес реформування підходів до інформаційного простору є процесом створення нової системи, системи відтворення якісного гуманітарного капіталу.

Цікавою є також замкненість процесу: людина є частиною гуманітарного капіталу, так же, як і гуманітарний капітал є частиною людини, її повним надбанням, задля повного використання якого і повинні державні структури спрямувати свої дії.

Завданням же засобів масової інформації стане винесення на загальний розсуд нових ідей, а також формування нового мислення, нового бачення перспективи розвитку суспільства.

Наведена система обігу інтелектуального капіталу від людини до людини заставляє замислитися над можливістю контролювати процеси формування та розвитку гуманітарного капіталу з боку суб'єктів державного управління та визначити точки дотику управлінських рішень.

Контроль цих процесів можливий на кожній із наведених стадій перетворення або взаємодії простору гуманітарного капіталу, починаючи від інтелектуального інструменту і завершуючи технологіями споживання. Причому, рівень впливу буде різнозначний.

Динамічна складність підсистем, до яких можна віднести і управлінську як інтелектуальну складову не дозволяє обмежитись простими рішеннями. Необхідно враховувати комплексну систему, вибудовувати модель управління на кожному з рівнів формування рішення. Чи то це стосується формування технологій планування, чи то технологій аналізу. За кожним з цих процесів має стояти політична

воля, якісне державне управління. У подальшому необхідно окреслити уточнення механізмів управління на кожному з етапів формування гуманітарного капіталу, шляхи розвитку українського суспільства.

Література:

1. *Макаренко Є. А.* Європейська інформаційна політика : [монографія]. / Є. А. Макаренко. – К. : Наша культура і наука, 2000. – 368 с.
2. *Павловський М. А.* Стратегія розвитку суспільства : [монографія]. / М. А. Павловський. – К. : Техніка, 2001. – 312 с.

Надійшла до редколегії 18.03.2009 р.